ZACHODNIA AGENCJA PRASOWA

DZIENNIKARSKA SPÓŁDZIELNIA PRACY

Poznań, ul. Chełmońskiego 1 Warszawa, ul. Rozbrat 44 a. Tel. 83 027

Nr 80/Mp.

PRZEMYSŁ ARTYSTYCZNY W POLSCE

Uspołecznienie dorobku kulturalnego Polski łączy się z zespołem zagadnień, stojących u podstaw odbudowy państwa na nowych zasadach.

Jednym ze sposobów udostępnienia dóbr duchowych całemu społeczeństwu jest połączenie sztuki z życiem gospodarczym. Proces ten, polegający m. in. na współpracy artystów-plastyków z przemysłem, rzemiosłem i chałupnictwem, powstał w trosce o zaniedbaną dotychczas estetykę form przedmiotów codziennego użytku. Celem jego jest zniesienie istniejącego dotąd podziału na t. zw. „sztukę czystą" (malarstwo, rzeźba, grafika i t. p.) i tak zwaną „sztukę użytkową", jakoby niższą i mniej wartą od pierwszej. Do sztuki użytkowej zaliczano te wszystkie przedmioty, które — obok swoich walorów estetycznych — znajdowały zastosowanie w życiu praktycznym, jak n. dywany, narzuty, meble i szereg drobiazgów, zdobiących wnętrza mieszkalne i ubiory.

Zmiana pojęć o sztuce, jej celach i znaczeniu społecznym dokonała się w Polsce dopiero po wojnie, jeżeli nie liczyć pierwszych śmiałych, ale niedocenionych przez ogół prób, zmierzających do związania i zrównoważenia wartości przedmiotów „sztuki czystej" z przedmiotami estetycznymi codziennego użytku (podejmowanych przed wojną). Zmiana ta wynikła z przeświadczenia, że piękna forma otaczających sprzętów i drobiazgów zapewnia sztuce o wiele trwalsze podstawy i większe możliwości rozwoju w oparciu o całość społeczeństwa. Sztuka wychodzi z galerii i muzeów, zbliża się do życia i kształci.

Zasada „piękna na codzień i dla wszystkich" wkroczyła w stadium realizacji w ramach działalności, zmierzającej do uspołecznienia kultury w Polsce z chwilą powołania do życia

80/Mp.

przez Ministerstwo Kultury i Sztuki Biura Nadzoru Estetyki Produkcji (BNEP). Biuro założone zostało 28. I. 1947 roku jako jedyna instytucja, mająca na celu podniesienie poziomu estetycznego produkcji seryjnej.

Dopiero pełne uświadomienie sobie stosunków, panujących w dziedzinie polskiego przemysłu artystycznego w okresie przedwojennym, umożliwia właściwą ocenę znaczenia podjętej akcji. Polski rynek wewnętrzny obfitował przed wojną w wyroby pseudo-ludowe, w nie zawsze trafnie dobrane wzory zagraniczne, wreszcie w przedmioty luksusowe i kosztowne, wykonane często nieestetycznie i dla ogółu niedostępne. Rozwój przemysłu, nie uwzględniającego wymagań polityki kulturalnej, przyczynił się do upadku rzemiosła i ruiny chałupnictwa, a bezwartościowe modele, przeważnie obcego pochodzenia, na których opierał produkcję, ujemnie wpływały na sztukę kraju. Przemysł, nastawiony na dochód nawet kosztem strony estetycznej wytwarzanych przedmiotów, odnosił się niechętnie do propozycji współpracy z artystami-plastykami w obawie przed zwiększeniem kosztów własnych.

Taki stan rzeczy, uniemożliwiający zarówno wyrobienie smaku i poczucia piękna w społeczeństwie, jak i obniżający potrzeby kulturalne ogółu, — ulega obecnie stopniowej zmianie na lepsze. Sprzyjają temu również przeobrażenia społeczno-gospodarcze. Nie brak jednak poważnych przeszkód, spowodowanych zniszczeniami wojennymi. Świat artystyczny jest dziś w Polsce niemal o połowę mniejszy w porównaniu ze stanem przedwojennym; kiedy zwrócono uwagę na produkcję drobnych zespołów wiejskich, okazało się, że przemieszczenia ludności zmieniły, a nieraz nawet rozbiły ośrodki tej dziedziny wytwórczości. Pokonanie pierwszej przeszkody zdaje się, zresztą, nie nasuwać szczególnych trudności, ponieważ rozwój tej dziedziny działalności odbywać się będzie zapewne mniej więcej równolegle z kształceniem i napływem do pracy nowych roczników artystów-plastyków. Jeżeli chodzi o drugą przeszkodę , — zanotować już można dość zaawansowane początki przemysłu chałupniczego, szczególnie na Podhalu (Zakopane) i Podlasiu (Białostockie). Są to prace tkackie i koronkarskie, które zapewniają zupełnie wystarczające utrzymanie zatrudnionym przy ich wykonywaniu zespołom wiejskim.

Działalność czynników, organizujących produkcję przemysłu artystycznego, polega głównie na nawiązywaniu współpracy artystów z produkcją fabryczną, rzemieślniczą i rękodzielniczą. Dla tych przede wszystkim zadań powstała wzorcownia Biura Nadzoru Estetyki Produkcji, która przygotowuje modele dla przedsiębiorstw produkujących. Dysponuje ona obecnie ponad 7 tys. eksponatów (tkaniny, koronki, szkło, ceramika, zabawki itp.). Nadsyłane projekty poddaje się badaniu Komisji Kwalifikacyjnej, złożonej z rzeczoznawców, reprezentujących czynniki samorządowo-społeczne. Przy ocenie wartości

wzoru bierze się pod uwagę jego przydatność, wygląd zewnętrzny z uwzględnieniem zwyczajów i zamiłowań regionalnych, tak, aby seryjnie wyprodukowane według tych modeli przedmioty były jak najpraktyczniejsze, jak najpiękniejsze i aby odpowiadały upodobaniom jak największej ilości odbiorców.

W dziedzinie produkcji przemysłu artystycznego istnieje ścisła współpraca Ministerstwa Kultury i Sztuki z Ministerstwem Przemysłu. Fakt ten umożliwia tak ważne osiągnięcia, jak wprowadzenie do fabryki pasmanterii „Wanda" w Krakowie działu produkcji gobelinów, oraz t. zw. tkanin żakardowych (gobelinów maszynowych). Udany eksperyment w fabryce „Wanda" jest jednocześnie dowodem słuszności postulatu współpracy artysty z produkcją fabryczną.

Z drugiej strony istnieje bliski kontakt ze Związkiem Zawodowym Artystów-Plastyków i ze Stowarzyszeniem Architektów R. P. Przez nawiązywanie i zacieśnianie więzów między władzami państwowymi i ruchem zawodowym a samorządowym, między produkcją przemysłową a sztuka, — tak pojęta polityka kulturalna wpływa dodatnio na estetyzację produkcji przemysłowej z jednej strony, a na pogłębienie sztuki z drugiej (przez określenie i uświadomienie jej zadań i znaczenia społecznego).

Cała wytwórczość przemysłu artystycznego koncentruje się w podległej Ministerstwu Przemysłu Centrali Przemysłu Artystycznego (CPA). Współpraca jej z Ministerstwem Kultury i Sztuki polega na porozumieniu w zakresie estetyki wykonywanych i uwielokrotnionych z inicjatywy Ministerstwa Przemysłu przedmiotów. CPA rozprowadza wyroby przemysłu artystycznego po kraju przy pomocy stale rozbudowującej się sieci oddziałów: w Warszawie, Krakowie, Wrocławiu, Katowicach, oraz eksportuje zagranicę. Eksport polskiego przemysłu artystycznego kieruje się przede wszystkim do Stanów Zjednoczonych, nadto do Francji, Szwajcarii, Szwecji i Belgii.

O szybkim rozwoju tego odcinka życia gospodarczego Polski świadczy fakt znacznego zwiększenia się kapitału obrotowego CPA w ciągu pierwszego roku pracy.

Niemniej doniosłe znaczenie społeczno-gospodarcze CPA polega na obniżaniu cen wyrobów artystycznych. Dzieje się to z jednej strony przez wzrost produkcji (CPA rozdziela pracę po ośrodkach produkcji miejskich i wiejskich), z drugiej — przez zwiększanie popytu drogą ułatwiania dostępu do produkcji artystycznej.

Zainteresowanie zagranicy polskim przemysłem artystycznym jest duże i stale wzrasta. Poziom produkcji, przeznaczonej na eksport, zobrazowała niemal całkowicie wystawa w Muzeum Narodowym, jakkolwiek zdołała pomieścić — jeżeli chodzi o wyrób tkanin — zaledwie drobny procent wzorów, posiada-

nych przez BNEP. „Eksport piękna" potrzebny jest Polsce, jako źródło dewiz i równolegle — jako środek polepszenia bytu i zapewnienia pracy wiejskim artystom-chałupnikom.

Wieś polska nie służy bowiem jedynie za źródło motywów etnicznych dla wzorów produkcji artystycznej. Chłop jest zarazem producentem i to producentem zdolnym i wartościowym. Pierwsze prace plastyków w niektórych gałęziach wytwórczości artystycznej (np. ceramika) polegały na reaktywowaniu warsztatów chałupniczych i produkcji ludowej. Wykorzystano także naturalne warunki miejscowe. Rzecz ma się tak na przykład z wikliniarstwem. Rozległe plantacje wikliny nasunęły myśl zastosowania tego rodzaju materiału jako surowca przy wytwarzaniu mebli i dziś już oglądać można na wystawie w Muzeum Narodowym tanie i estetyczne sprzęty i drobiazgi, plecione z wikliny.

Za wzór dodatnich rezultatów współpracy zespołu wiejskiego z artystami-plastykami służyć może produkcja dywanów białostockich. Odżywają w nich tradycje tych ziem, gdzie wyrabiano tkaniny o pięknych deseniach ornamentalnych. Wiązanie zespołów pracy i warsztatów produkcji z artystami i potrzebami życia zbiorowego stanowi jedną z podstawowych zasad działalności w omawianej dziedzinie.

Dalszy program prac przewiduje badania naukowe nad możliwościami współpracy sztuki z przemysłem, rzemiosłem i chałupnictwem i zapewnienie stałego dopływu odpowiednio przygotowanych artystów do fabryk i większych warsztatów mechanicznych na stanowiska doradcze, projektodawcze i kontrolujące stronę estetyczną plastycznych form produkcji. Wypełnienie tego programu jest równoznaczne z postawieniem polskiego przemysłu artystycznego na właściwym poziomie. —